

Секція 4.

Методи та засоби навчання як елементи системи забезпечення техногенної та пожежної безпеки

УДК 378.22.091.2-057.875:614.84]-047.37

ПРОЦЕС ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ, ЯК ШЛЯХ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

*Володимир АРХИПЕНКО, канд. пед. наук. Дарія ШАРІПОВА, канд. психол. наук,
Сергій ВЕДУЛА, Олександр ДАНЬКІВ,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України*

Розвиток країни та поліпшення рівня безпеки завжди є першочерговою метою розбудови будь-якої держави. Демократична реформа воєнізованих структур, до яких відноситься і ДСНС, та переоцінювання цінностей убачаються сучасникам у поліпшенні якості підготовки фахівців, сенс якої полягає в реорганізації системи освіти працівників оперативно-рятувальних підрозділів і підготовки компетентних висококваліфікованих працівників. Науковцями доведено, що результат військових операцій і конфліктів часто залежить не від самих військових чи технічного забезпечення їхньої діяльності, а переважно від професійно-психологічної підготовки особового складу.

У цьому контексті заслуговує на увагу методи застосування результатів педагогічних досліджень системи підготовки дорослого населення країни до непередбачуваних ситуацій. Ряд вчених [1; 2] вважає, що вітчизняна і світова освітня практика в цьому контексті потребує суттєвого доопрацювання і вдосконалення. Разом із тим спостерігається збільшення інтенсивності генерування нових ідей, підтверджується попит на експериментальну діяльність, що приводить до суттєвих позитивних змін в освітніх і підготовчих програмах, наптовхує на подальшу роботу в цьому напрямі для розвитку галузі теорії і методики управління освітою.

Зазначимо, що розвиток системи управління не завжди відповідає рівню розвитку об'єкта управління. Відставання системи управління від системи фізичної підготовки фахівців ДСНС України відбувається з урахуванням суто локальних змін, які не дають бажаного результату, що вказує на необхідність додаткового вивчення та опрацювання питання змісту і обсягу компетентностей працівників оперативно-рятувальних структур і підрозділів. Саме тому необхідним стає заповнення прогалін у наукових і теоретично обґрунтованих, практично досліджених розвідках у галузі теорії і методики управління розвитком професійної компетентності фахівців ДСНС України. У зв'язку з цим багато дослідників [3; 4] доходять спільної думки, що в наукових роботах наразі панують протиріччя і взагалі відсутній єдиний погляд щодо місця і значення фізичної підготовки цих фахівців у процесі розвитку їхньої професійної компетентності. Тому у теперішній економічно і політично складний час питання психологічного і професійного вдосконалення фахівців ДСНС України потребує вироблення

науково обґрунтованих підходів не лише до них особисто, але й до морально-психологічної підтримки їхніх сімей, позитивізації мислення щодо переоцінювання сімейних цінностей і можливих перспектив роботи у структурах аварійно-рятувальних служб.

Зазначені вище вимоги корелюють із поняттям «професіоналізм», що в науковому доробку М. Вебера, Т. Парсона, П. Сорокіна, Н. Сторера та інших учених визначається як інтегративна характеристика діяльності фахівця, що виявляється в досягненні високих виробничих показників, особливостях професійної мотивації, прагнень, ціннісних орієнтацій, змісті праці для самої людини [5, с. 44]. При цьому головними характеристиками будь-якої професії ці вчені вважають: 1) відповідальність за збереження, передачу, використання і поширення спеціалізованої суми знань; 2) зацікавленість соціуму в результатах діяльності його членів, що гарантує власне існування професії і дієвість професійних інституцій; 3) відносну автономність професійної спільноти щодо залучення нових членів з метою їхньої підготовки та контролю за результатами; 4) наявність у самої професії форм винагороди, що виступають достатнім стимулом для фахівців і забезпечують у такий спосіб високу мотивацію до професійної кар'єри [там само, с. 46].

У цьому контексті «професійна компетентність» трактується, з однієї сторони, як сукупність прав фахівця відповідно до вироблених традицій і правових норм професійної організації, а з другої – як поле теоретичних питань і практичних ситуацій, які фахівець має розв'язувати за допомогою здобутих знань, методів і прийомів професії [5, с. 47].

Розвиток цієї компетентності як процес поступових кількісно-якісних змін має відбуватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. При цьому перехід до компетентнісної освіти потребує суттєвих змін, які можуть відбуватися в таких напрямках:

- 1) від засвоєння знань, умінь і навичок до формування на їх основі базових предметних і соціальних компетенцій фахівця-рятувальника;
- 2) у змісті навчання;
- 3) у педагогічній діяльності викладача;
- 4) у діяльності курсантів;
- 5) у технологічному забезпеченні навчального процесу;
- 6) в освітньому середовищі;
- 7) у відносинах із зовнішнім середовищем;
- 8) у фінансовому, матеріально-технічному, організаційному і кадровому забезпеченні діяльності освітньої системи.

Уважаємо, що в умовах переходу від знаннєвої парадигми до компетентнісної зазнають трансформації пріоритетні функції освітнього процесу. У нашому дослідженні пріоритетними функціями управління розвитком професійної компетентності фахівців ДСНС України є організаційна та управлінська, у зв'язку з чим доречно говорити про управлінську специфіку компетентнісного підходу і розглядати послідовність дій з упровадження цього підходу всіма суб'єктами крізь призму управлінського рівня.

Можемо припустити, що пріоритет управлінської функції за умови реалізації компетентнісного підходу дозволяє спрогнозувати алгоритм упровадження цього підходу в управління розвитком професійної компетентності фахівців ДСНС України у процесі фізичної підготовки і виділити такі дії:

- 1) діагностика та аналіз стану фізичної підготовки фахівців ДСНС;
- 2) усвідомлення необхідності посилення пріоритету фізичних вправ силової спрямованості;

- 3) мотивація фахівців ДСНС до фізичної підготовки;
- 4) прийняття управлінського рішення: вибір стратегії і тактики управління розвитком професійної компетентності фахівців ДСНС у процесі фізичної підготовки; визначення змісту загальної та спеціальної фізичної підготовки; вибір форм і методів організації фізичної підготовки; забезпечення зворотного зв'язку між усіма суб'єктами управління розвитком професійної компетентності фахівців ДСНС у процесі фізичної підготовки;
- 5) організація фізичної підготовки шляхом посилення силової спрямованості цього процесу;
- 6) моніторинг результатів, аналіз і корекція стану фізичної підготовки;
- 7) самооцінювання отриманих результатів розвитку професійної компетентності фахівців ДСНС у процесі фізичної підготовки.

Як бачимо, визначальною категорією компетентнісного підходу є поняття «компетентність», яке науковцями досить плідно розробляється і різнобічно розглядається, а також поняття «компетенції», розгляду якого присвячена велика кількість робіт. В окремих наукових розвідках ці поняття диференціюються, в інших – ототожнюються як синонімічні. Наприклад, Дж. Равен [6] визначає «компетентність» як умотивовану здатність, що необхідна для ефективного виконання конкретної дії в заданій предметній галузі, яка включає вузькоспеціалізовані знання, особливого роду предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. Не випадково бути компетентним, на думку вченого, означає мати набір специфічних компетентностей різного рівня.

Аналізуючи сучасний стан фізичної підготовки рятувальника [7; 8; 9;], можна зробити висновки про великий обсяг роботи з удосконалення стану організації фізичної підготовки в органах Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

У той самий час стає очевидним, що дане питання є пріоритетним і вимагає постійного вивчення, пошуку шляхів підвищення ефективності фізичної підготовки в навчальних закладах, а особливо в галузі управління розвитком професійної компетентності фахівців оперативно-рятувальних підрозділів цивільного захисту. Зважаючи на багато чинників, які перешкоджають розв'язанню окресленої проблеми, фізична підготовка рятувальника є занадто узагальненою і базується на проведенні спеціальної фізичної підготовки. Загальна фізична підготовка представлена у своїй основі всього 4 або 5 вправами в залежності від виду діяльності фахівця, більшість з яких зорієнтована лише на швидко-витривалий напрям і не враховує екстремальних умов професійної діяльності. Розвиток фізичних здібностей рятувальника в силовому напрямі проводиться на дуже низькому рівні, практично не забезпечується і не вивчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Овчарук І. С. Вплив експериментальної системи на показники фізичної підготовленості майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій упродовж навчання у вищому військовому начальному закладі / І. С. Овчарук // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова – Харків, 2007. – Випуск № 9. – С. 107–111.
2. Сігасва Л. Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих / Л. Сігасва // Порівняльна професійна педагогіка. – К., 2012. – № 1. – С. 14–23.
3. Коновалов В. В. Формування мотивації до навчання військово-прикладних вправ у курсантів нечисленних спеціальностей університету цивільного захисту МНС України / В. В. Коновалов, О. Г. Піддубний,

А. І. Полтавець // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2013. – № 3. – С. 31–35.

4. Кучеренко А. А. Педагогічні основи вдосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / А. А. Кучеренко. – Хмельницький, 2005. – 16 с.

5. Кропотова Н. Чотири аспекти професії як соціокультурного феномену / Н. Кропотова // Вища школа. – 2010. – № 3–4. – С. 44–50.

6. Равен. Дж. Педагогічне тестування: Проблеми, помилки, перспективи / пер. с англ. Изд. 2-е, испр. – К. : Когито-Центр, 2001. – 142 с.

7. Антошків Ю. М. Вдосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів ВНЗ МНС України : дис. ... канд. наук із фізичного виховання і спорту : спец. 24.00.02 / Юрій Михайлович Антошків. – Львів, 2006. – 261 с.

8. Гоншовський В. М. Технологія індивідуалізації фізичної підготовки майбутніх рятувальників у вищому військовому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : спец. 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / В. М. Гоншовський. – Івано-Франківськ, 2011. – 20 с.

9. Архипенко В. О. Управління розвитком професійної компетентності фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій шляхом фізичної підготовки. автореф. канд. пед. наук: 13.00.06/ В.О. Архипенко.-Черкаси, 2015-.23с.

УДК 614.839.52

НОВІ БЕЗПЕКОВІ СТАНДАРТИ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ (ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ)

Неля ВОВК, канд. пед. наук, доцент,

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Актуальність укриттів для цивільного населення України на сьогодні є беззаперечною. Сьогоднішній досвід війни став для міст та сіл нашої держави болючим уроком, щоб його ігнорувати. Вимоги часу потребують укриттів у вже зведених будинках, а перезапуск життєдіяльності постраждалих міст планується здійснити з урахуванням необхідності надійних укриттів.

На сьогодні Верховна Рада разом з експертами напрацьовує нові безпекові стандарти житлової забудови, зокрема, ті, що стосуються норм, за якими будуватимуть нове житло.

Згідно Кодексу ЦЗ розрізняють: 1. захисна споруда цивільного захисту - інженерна споруда, призначена для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів. 2 сховище - герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів. 3. протирадіаційне укриття - негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості [2]